

УДК 378-057.87

**РОЗРОБКА ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВІДБОРУ
ДІТЕЙ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ
У СПОРТИВНОМУ ПЛАВАННІ**

Ремзі І.В.

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

В статті ретельно розглянута еволюція розвитку педагогічної технології відбору дітей на етапі початкової підготовки у спортивному плаванні, дана характеристика та зазначені вже діючі підходи, визначені складові запропонованої педагогічної технології, її переваги.

Ключові слова: сучасний спорт, педагогічна технологія, відбір дітей, етап початкової підготовки, спортивне плавання.

**РАЗРАБОТКА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ОТБОРА
ДЕТЕЙ НА ЭТАПЕ НАЧАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
В СПОРТИВНОМ ПЛАВАНИИ**

Ремзи И.В.

В статье детально рассмотрена эволюция развития педагогической технологии отбора детей на этапе начальной подготовки в спортивном плавании, дана характеристика и обозначены существующие подходы, определены составляющие предложенной педагогической технологии, ее преимущества.

Ключевые слова: современный спорт, педагогическая технология, отбор детей, этап начальной подготовки, спортивное плавание.

**WORKING OUT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES
OF SELECTION OF CHILDREN AT A STAGE OF INITIAL
PREPARATION IN SPORTS SWIMMING**

Ramsey I.V.

In the article the evolution of development of pedagogical technology of selection of children at a stage of initial preparation in sports swimming is

in details considered, the characteristic is given and the existing approaches are designated, components of the offered pedagogical technology, its advantages are defined.

Key words: modern sport, pedagogical technology, selection of children, stage of initial preparation, sports swimming.

Сучасний спорт і система олімпійської підготовки ставлять першочерговим завданням ефективний розвиток дитячо-юнацького спорту і формування дієвої системи відбору. Практика відбору і орієнтації тренування здібних спортсменів свідчить про низьку ефективність дитячо-юнацького спорту. Досвід організації відбору, накопичений в Україні, Росії, Білорусії і Прибалтиці, на думку багатьох фахівців, потребує подальшого вдосконалення і, перш за все, у напрямі організаційного, методологічного обґрунтування технологій відбору, оцінки потенційних можливостей дітей і підлітків в окремих видах спорту [5, 6]. Ця проблема стосується також спортивного плавання – традиційно розвинутого в Україні виду спорту, де залучення дітей до занять, їх навчання і відбір найбільш здібних вже на початкових етапах, – є невирішеною. Не розроблено єдиний механізм і педагогічні технології набору і відбору дітей на початковому етапі підготовки, комплекс тестів і показників, який би дозволив із загальної маси відібрати найбільш здібних школярів для подальшого вдосконалення їх в обраному виді спорту в спеціалізованих спортивних школах, у зв'язку з чим вирішення даної проблеми є актуальним. Дослідження виконане згідно зі «Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2006–2010 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 2.3.1. «Обґрунтування сучасної системи відбору та орієнтації спортсменів в різних видах спорту», (№ держреєстрації 01061U010777).

Мета дослідження – розробити педагогічні технології відбору дітей на етапі початкової підготовки у спортивному плаванні в сучасних умовах. Методи та організація дослідження – аналіз та узагальнення спеціальної літератури, даних Internet, опитування, педагогічне спостереження, тестування та експеримент.

Для обґрунтування педагогічних технологій відбору на початковому етапі нами було проаналізовано та досліджено застосування педагогічних технологій в навчальному процесі. Першу наукову педагогічну технологію обґрунтував Ян Амос Коменський (1592–1670). Ним була сформульована важлива ідея цієї технології – гарантія позитивного результату. Першочерговим завданням реалізації ідеї Коменський вважав створення механізму навчання, називаючи його «дидактичною машиною». «Для дидактичної машини, – писав він, – необхідно відшукати: 1) твердо уставлені цілі; 2) засоби, точно пристосовані для досягнення цих цілей; 3) тверді правила, як користуватися цими засобами, щоб було неможливо не досягти цілі». Описаний модуль «ціль – засоби – правила їх використання – результат» складає ядро будь-якої технології [3].

Упродовж ХХ століття здійснювалися спроби «технологізувати» навчальний процес. До середини 1950-х років ці спроби були в основному зосереджені на використанні різних технічних засобів навчання – комп'ютерів, радіо тощо. В 1960-ті роки було введено термін «педагогічна технологія». Першим дітищем цього напрямку і водночас фундаментом, на якому будували подальші поверхи педагогічної технології, стало програмоване навчання. Його характерними рисами є уточнення навчальних цілей і послідовна, поелементна процедура їх досягнення. Розвиток програмованого навчання можна визначити словами американського педагога У. Шрамма: «Програмоване навчання є свого роду автоматичний репетитор, який веде учнів: 1) шляхом коротких логічно зв'язаних кроків, так що він 2) майже не робить помилок і 3) дає правильні відповіді, які 4) миттєво підкріплюють шляхом повідомлення результату, внаслідок чого він рухається послідовними наближеннями до відповіді, яка є метою навчання» [9].

Системний підхід у викладанні у 1970-ті роки дозволив вирішувати дидактичні проблеми, що відповідають запланованим цілям, досягнення яких повинне піддаватися чіткому опису і визначенню. Системний підхід лежить в основі будь-якої педагогічної технології. У 1970–1980 роки педагогічні технології охопили практично всі країни, отримавши визнання ЮНЕСКО.

У філософському словнику пропонують наступне визначення технології: «Набір і послідовність операцій, виконаних за допомогою да-

ної техніки в кожному даному визначеному виробничому процесі» [7]. Довгий час вважалося, що стосовно педагогіки термін «технологія» не «працює», оскільки характеризує процеси, що відбуваються в промисловому виробництві. Але «технологізувати» можна будь-яку людську діяльність за умови повторюваності її елементів і масштабності здійснення, оскільки це створює відповідні економічні умови. У зв'язку з цим термін «педагогічна технологія» правомірний і справедливий.

Педагогічну технологію М.В. Кларін [2] визначає як напрям педагогіки, що ставить за мету підвищити ефективність освітнього процесу, гарантувати досягнення запланованих результатів навчання тих, хто навчається; виявити принципи і розробити прийоми оптимізації навчального процесу шляхом аналізу чинників, що підвищують його ефективність, та конструювання і використання прийомів і матеріалів, а також за допомогою оцінювання використовуваних методів.

Педагогічна технологія, вважає Ф. Янушкевич, орієнтована переважно на учня, а не на предмет, що засвоюється, на перевірку практики (методів і техніки навчання), що склалася в ході емпіричного аналізу і широкого використання аудіовізуальних засобів у навчанні, визначає практику в тісному зв'язку з теорією навчання [10].

Як визначив Б.Т. Ліхачов [4], технологія є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу.

За дослідженнями С. Сполдінга, під терміном «педагогічна технологія» розуміли систему вказівок, які в ході використання сучасних методів і засобів навчання повинні забезпечувати навчання за можливо більш стислі терміни при оптимальних витратах сил і засобів [8]. У подальшому педагогічна технологія розглядалася як цілісний процес постановки цілей, постійного оновлення навчальних планів і програм, оцінювання педагогічних систем в цілому і постановки нових цілей, як тільки з'явилася нова інформація про ефективність системи.

Найбільш вдалі ознаки педагогічної технології визначив В. П. Безпалько [1]:

- це змістовно-операційна діяльність щодо забезпечення педагогічного процесу;
- засіб систематичного і послідовного втілення на практиці заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу;

- педагогічна технологія пропонує проект навчально-виховного процесу, що визначає структуру і зміст навчально-пізнавальної діяльності самого учня;
- сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для організації цілеспрямованої дії на формування особистості із заданими якостями;
- раціонально організована діяльність по забезпеченню досягнення цілей педагогічного процесу;
- принцип цілісності – розробка і практична реалізація педагогічної технології.

Якщо враховувати, що тренувальний процес – це педагогічний процес, то запропоновані визначення та характеристики педагогічних технологій є доцільними в практиці спорту, особливо при вирішенні питань дитячого шкільного та юнацького спорту. Сучасна технологія відбору та навчання дітей повинна поєднувати застосування найоптимальніших та найефективніших підходів у кожному зі складових спортивного відбору.

Нами запропонований новий підхід, що погоджується з сучасними нормативно-правовими документами, характеризується поетапністю заходів і відбором виключно перспективних дітей до спеціалізованих груп в ДЮСШ тільки після проходження короткочасного навчання основних елементів майбутнього виду спорту. Цей підхід вирішує ряд нагальних завдань, які передбачені етапом початкової підготовки, таких, як: оздоровлення дітей засобами фізичної культури, забезпечення організованого дозвілля та спілкування, засвоєння елементів різних видів спорту та отримання певних корисних рухових навичок. Водночас, охоплення всіх дітей через систему загальноосвітньої школи та набір в групи загальної фізичної підготовки вирішує основну проблему – набір та відбір здібних дітей до певного виду спорту. Основою запропонованої технології є розмежування шкільного та дитячо-юнацького спорту. Ця педагогічна технологія відбору дітей в групи початкової підготовки характеризується послідовними організаційно-методичними діями вчителя фізичної культури і тренера із застосуванням відповідних засобів та форм тренувального процесу. До неї входять:

- Залучення та набір дітей до груп загальної фізичної підготовки на базі загальноосвітнього закладу (вчитель фізичної культури спільно з тренером).
- Оцінювання стану здоров'я та зіставлення паспортного та біологічного віку дитини (тренер спільно з вчителем фізичної культури).
- Оцінювання антропометричних даних (тренер спільно з вчителем фізичної культури).
- Опитування дітей та їх батьків (тренер спільно з вчителем фізичної культури).
- Тестування загальної фізичної підготовленості та оцінки фізичного розвитку дітей (тренер спільно з вчителем фізичної культури).
- Розробка програми та навчання основних елементів спортивного плавання на базі загальноосвітньої школи в групах загальної фізичної підготовки (тренер з плавання).
- Тестування, оцінка та визначення перспективних дітей для занять спортивним плаванням (тренер спільно з вчителем фізичної культури).
- Відбір здібних дітей до спеціалізованої групи початкової підготовки з плавання в ДЮСШ, СДЮСШОР (тренер з плавання).
- Навчання основних елементів інших видів спорту дітей, що залишилися в системі шкільного спорту (тренер з іншого виду спорту).
- Навчання спортивному плаванню групах початкової підготовки ДЮСШ, СДЮСШОР.
- Тестування та відбір при переході на другий рік навчання в групі початкової підготовки (тренер з плавання).

Нами обґрунтовано та систематизовано показники та критерії, які можуть бути рекомендовані при відборі спортсменів на початковому етапі. Експертами було визначено 10 критеріїв відбору, які необхідно враховувати на початковому етапі. Перевагу експерти надали питанню щодо рівня здоров'я як найбільш значущому показнику (7,7 бала), друге та третє місця по значущості – за показниками мотивації (7,4 бала) та рівнем фізичної підготовленості (7,1 бала).

Особливе місце в запропонованій технології відводиться викладачам фізичної культури. Потреба у співпраці вчителів та тренерів з видів спорту зумовлена наступними чинниками: допомога в організації занять, надання інформації про учнів відносно фізичного стану, рівня здоров'я, особистих та психічних якостей; авторитетне сприйняття особи вчителя, що впливає на відвідування занять; забезпечення плавного переходу від уроків фізичного виховання до занять в позаурочний час та можливість продовження підготовки у разі відсутності відбору у спеціалізовані групи ДЮСШ. Ця технологія передбачала застосування звичних для дитини форм та способів проведення занять, вирішення оздоровчих, виховних, спортивних та соціально-психологічних завдань.

З іншого боку, розроблена технологія виконує більш специфічну функцію, яка є сферою олімпійського спорту, – це вирішення проблеми ефективного залучення дітей до занять спортом та проведення коректного відбору здібних. У відсутності жорсткого відсіву, адаптації дитини до тренерського та дитячого колективу закладена важлива психологічна функція технології. Така технологія допомагає тренеру відійти від стереотипного погляду на процес відбору, де тренер керується кількісним складом та збереженістю контингенту груп незалежно від перспективності спортсмена, тим самим підготовку в початкових групах дозволяє зробити вже більш спеціалізованою, приділивши час для навчання раціональної техніки, формування бази функціональної підготовленості, у цьому полягає економічне значення технології.

Висновки. Таким чином, дослідження дозволили розробити та запропонувати педагогічну технологію відбору дітей на етапі початкової підготовки через активне використання системи шкільного спорту, яка є новою для спортивного плавання та оптимальною в умовах України і вирішує основні оздоровчі, соціальні та економічні завдання масового та олімпійського спорту.

Перспективою подальших досліджень є впровадження зазначеної технології із використанням навчання іншим видам спорту в системі шкільного спорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В.П. Беспалько. – М., 1995. – 160 с.
2. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе: анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин. – М., 1989. – № 6. – 77 с.
3. Коменский А.Я. Великая дидактика: избранные педагогические сочинения / А.Я. Коменский. – М., 1955. – 288 с.
4. Лихачев Б.Т. Педагогика. Курс лекций: учеб. пособие для студентов педагогических учебных заведений и слушателей ИПК и ФПК / Б.Т. Лихачев. – М.: Прометей, Юрайт, 1998. – 464 с.
5. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. Затверджена Указом Президента України від 2004.09.28, № 1148/2004.
6. Платонов В. Направления совершенствования системы олимпийской подготовки / В. Платонов, С. Марси // Наука в олимпийском спорте. – 2004. – № 1. – С. 3–10.
7. Современный философский словарь. – СПб.: Академический проект, 2004. – 864 с.
8. Сполдинг С. Определения педагогической технологии / За матеріалами сайту <http://www.ug.ru/issues/>
9. Schramm W. Mass media and national development: the role of information in the developing countries / W. Scharmm. – Stanford. 1964.
10. Янушкевич Ф. Технология обучения в системе высшего образования / Ф. Янушкевич. – М.: 1986.